

**ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของ
ของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID - 19)**

**Buddhist Leadership of School Administrators in Spreading
Coronavirus Disease 2019 (COVID – 19)**

พระมหาประยุทธ์ ปยุตโต (ยาวิชัย)¹

Phramahaprayut Payutto (Yavichai)

บทคัดย่อ

ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้นำองค์กรและเป็นบุคคลสำคัญในการดำเนินการต่างๆ ของสถานศึกษา มีอำนาจในการตัดสินใจ วางแผน อำนวยการ และมอบหมายงานในกำกับให้ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด ส่วนภาวะผู้นำเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จของการทำหน้าที่ผู้นำ และเป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารองค์การ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องใช้ ภาวะผู้นำให้เหมาะสมกับสถานการณ์ โดยต้องปรับตัวและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ อีกทั้งใช้ความรู้ ความสามารถของตนให้เกิดประโยชน์แก่การบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพผลด้วย ผู้บริหาร สถานศึกษาสามารถนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษา ภาวะผู้นำเชิงพุทธของ ผู้บริหารสถานศึกษาในช่วงการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาตามหลักทฤษฎีปาณิกธรรม ประกอบด้วย จักขุมา วิรุโ และ นิสสยสัมปันโน ส่วนภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา ในช่วงการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาตามหลักไตรสิกขา ประกอบด้วย ศีล สมาธิ และ ปัญญานั้น

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำเชิงพุทธ, ผู้บริหารสถานศึกษา, สถานการณ์โควิด

Abstract

The school administrators were the leaders of the organizations and the important people in the operation of the schools, and had the decision-making authority, planning, directing, and assigning the job to the people. Moreover, the leadership was the factor of the success in working and important for the school administrators in the administration. The school administrators must apply the leadership suitable to the situation by adjusting, solving the problems, and

¹นิติตปริญาเอก หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์, E-mail.prayut1990@hotmail.com

applying the knowledge and the ability useful for the administration. The school administrators could apply the Buddhist principle for the school administration. The Buddhist leadership of the school administrators in spreading Coronavirus Disease 2019 (COVID – 19) with the Papanika-Dhamma (qualities of a successful business) consisted of Cakkhuma (shrewd), Vidhuro (capable of administering business) and Nissayasampanno (having a good credit rating). Moreover, the Buddhist leadership of the school administrators in spreading Coronavirus Disease 2019 (COVID – 19) with the Sikkhataya (the Threefold Training): Sila (morality), Samadhi (concentration), and Panna (wisdom).

Keywords: Buddhist Leadership, School Administrator, Coronavirus Disease 2019 (COVID – 19)

บทนำ

สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือโควิด 19 (Coronavirus Disease 2019 : COVID-19) มีการระบาดในวงกว้าง องค์การอนามัยโลกได้ประกาศให้โรค COVID-19 เป็นภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุขระหว่างประเทศ สำหรับประเทศไทย พบผู้ป่วยและผู้เสียชีวิตเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และมีโอกาสขยายวงกว้างขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวโน้มที่จะเกิดการแพร่ระบาดในสถานศึกษา ดังนั้น การสร้างความตระหนัก รู้เท่าทัน และเตรียมความพร้อมในการรับมือกับการระบาดของโรคอย่างมีประสิทธิภาพ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อลดความเสี่ยงและป้องกันไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพนักเรียน ครู ผู้สอน และบุคลากรทางการศึกษา อันเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการขับเคลื่อนและพัฒนาประเทศในอนาคต (กระทรวงศึกษาธิการ, 2563, คำนำ)

กระทรวงศึกษาธิการ มีความตระหนักถึงการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือโควิด 19 และคำนึงถึงความปลอดภัยและสุขภาพของนักเรียน นักศึกษา ครูผู้สอน และบุคลากรทางการศึกษา โดยตระหนักอยู่เสมอ ไม่ว่าสถานการณ์แวดล้อมจะเลวร้ายและรุนแรงแค่ไหน การเรียนรู้ที่เข้าถึงและมีคุณภาพสำหรับเด็กไทยทุกคนเป็นเป้าหมายสูงสุด นอกจากนี้มุ่งเน้นการประสานความร่วมมืออย่างบูรณาการและเข้มแข็งกับทุกภาคส่วน รวมถึงการใช้กลไกความร่วมมือของผู้ปกครองและชุมชนในการดูแลนักเรียน นักศึกษา โดยคำนึงถึงความปลอดภัยสูงสุดภายใต้ สถานการณ์วิกฤติที่เกิดขึ้น ควบคู่กับการสร้างความตระหนักให้เกิดความรอบรู้ด้านสุขภาพ

แก่นักเรียน นักศึกษา อันเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการขับเคลื่อนและพัฒนาประเทศในอนาคตต่อไป (กระทรวงศึกษาธิการ, 2564, หน้า 1)

สถานศึกษาเป็นสถานที่ที่มีนักเรียนอยู่รวมกันจำนวนมาก มักจะมีความเสี่ยงสูง หากมีระบบการจัดการที่ไม่ดี อาจจะมีการแพร่ระบาดของเชื้อ COVID-19 ได้ในกลุ่มเด็ก เนื่องจากพบว่าการติดเชื้อ COVID-19 ส่วนใหญ่จะไม่ค่อยมีอาการหรือมีอาการแสดง ค่อนข้างน้อย ความรุนแรงจะน้อยมาก แต่เด็กนักเรียนจะเอาเชื้อกลับบ้าน อาจทำให้การแพร่ระบาดเกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว (Super spread) ไปยังบุคคลในบ้าน หากมีการระบาดในกลุ่มเด็กขึ้น จะมีผลกระทบในสังคมหรือผู้ใกล้ชิด เช่น ครู พ่อแม่ ผู้สูงอายุ ที่ติดเชื้อจากเด็ก ดังนั้น หากมีการเปิดเรียน มีโอกาสสูงที่จะเกิดการติดเชื้อในกลุ่มเด็กเพิ่มมากขึ้น ซึ่งเด็กเป็นกลุ่มที่ต้องได้รับการดูแลและระมัดระวังในการกระจายเชื้อเป็นอย่างมาก มาตรการในการเปิดเทอม จึงมีความสำคัญมากในการควบคุมการระบาด การวางแผนเปิดเทอมจึงต้องมั่นใจว่าสามารถควบคุมไม่ให้เกิดการระบาดของโรคในเด็กนักเรียนได้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2563, หน้า 3)

การบริหารจัดการสถานศึกษาจำเป็นต้องอาศัยผู้บริหารมืออาชีพที่มีวิสัยทัศน์ ความรู้ความสามารถ คุณธรรม ดังที่สุวิมล โภธิ์กลิ่น ได้กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกลไกสำคัญและมีอิทธิพลสูงสุดต่อคุณภาพของสถานศึกษา ความสำเร็จหรือความล้มเหลวทางการศึกษานั้นขึ้นอยู่กับผู้บริหารส่วนหนึ่ง ดังนั้นการจัดการศึกษาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายนั้น จำเป็นต้องอาศัยผู้นำ โดยเฉพาะผู้นำทางด้านการศึกษา ความสำคัญของผู้นำในองค์กรทางการศึกษาหรือผู้บริหารสถานศึกษานั้น (สุวิมล โภธิ์กลิ่น, 2560)

ธีระ รุญเจริญ ได้กล่าวว่า การบริหารกิจการใด ๆ ที่เกี่ยวกับสาธารณะในยุคโลกาภิวัตน์ มีความจำเป็นต้องอาศัยผู้บริหารมืออาชีพ ในด้านการจัดการศึกษาของประเทศชาติก็เช่นกัน มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยผู้บริหารจึงจะทำให้การบริหารการศึกษาประสบความสำเร็จและเป็นไปตามแนวทางที่พึงประสงค์ และสถาบันพัฒนาความก้าวหน้า ได้กล่าวว่า การขับเคลื่อนงานการศึกษาตามแนวทางการปฏิรูปรอบที่ 2 ให้ไปสู่ความสำเร็จที่เป็นรูปธรรมนั้นผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งทั้งนี้เพราะเป็นบุคคลที่มีภาวะผู้นำทางวิชาการและเป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม และจิตอาสาที่มีความพร้อมที่จะนำการศึกษาสู่การเปลี่ยนแปลงได้มากที่สุด (ธีระ รุญเจริญ, 2546, หน้า 1)

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาได้กำหนดมาตรฐานตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษาไว้ว่าผ่านการพัฒนาตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (ก.ค.ศ.) กำหนดมีสาระสำคัญในส่วนที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะผู้อำนวยการสถานศึกษาที่พึงประสงค์ ประกอบด้วยรัก ศรัทธา ภาคภูมิใจในศักดิ์ศรีและเกียรติภูมิของความเป็นผู้อำนวยการสถานศึกษา มุ่งมั่นในการบริหารจัดการหลักสูตรและการ

เรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สร้างวัฒนธรรมคุณภาพและวัฒนธรรมประชาธิปไตยในการปฏิบัติงาน โดยกระบวนการมีส่วนร่วม มีวินัย คุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ มีบุคลิกภาพที่เหมาะสมกับการเป็นผู้อำนวยการสถานศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา, 2553, หน้า 30 – 32)

ผู้บริหารที่จะประสบผลสำเร็จคือผู้บริหารที่สามารถนำเอาความรู้ความสามารถของผู้ใต้บังคับบัญชาแต่ละคนมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในระยะเวลา และทรัพยากรที่จำกัด ซึ่งจะเป็ผลดีโดยส่วนรวมหากคุณลักษณะของผู้บริหารเป็นที่ยอมรับของครูผู้สอน ก็จะทำให้ได้รับความร่วมมือในการปฏิบัติงานช่วยให้โรงเรียนประสบความสำเร็จในการพัฒนาการศึกษาได้ตามเป้าหมาย นอกจากนี้ผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้นำองค์กรและเป็นบุคคลสำคัญในการดำเนินการต่างๆ ของสถานศึกษา เป็นผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจ วางแผน อำนาจการ และมอบหมายงานในกำกับให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญที่จะต้องบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพและความสมดุลเพื่อให้บริหารจัดการศึกษาบรรลุผลสำเร็จ

ภาวะผู้นำมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการบริหารองค์กร เพราะผู้บริหารเป็นหลักสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ โดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคลากรหลักที่สำคัญของสถานศึกษา และเป็นผู้นำวิชาชีพที่จะต้องมีความรู้ ความสามารถ และคุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนทั้งจรรยาบรรณวิชาชีพที่ดี สามารถลดความขัดแย้ง สร้างวิสัยทัศน์ ค่านิยม วัฒนธรรมให้ผู้ร่วมงานยอมรับ และร่วมมือในการดำเนินงานขององค์กร จึงนำไปสู่การจัดการและบริหารสถานศึกษาที่ดีมีประสิทธิภาพและประสิทธิภาพ และมีความยืดหยุ่นต่อปัจจัยภายนอก โดยมีความสอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

ดังนั้น ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นสิ่งสำคัญยิ่งสำหรับผู้บริหารในการที่จะบริหารจัดการสถานศึกษา และเป็นปัจจัยขับเคลื่อนในการนำพาสถานศึกษา ครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องไปสู่การพัฒนาเพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมาย

แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำ

การบริหารหน่วยงานหรือองค์กรจะประสบความสำเร็จ ความความสามารถและทักษะในการบริหารของผู้นำมีส่วนสำคัญเป็นอย่างมากพร้อมด้วยคุณลักษณะของภาวะผู้นำย่อมสามารถนำกลุ่มไปในทิศทางที่ต้องการเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ได้ ผู้นำและภาวะผู้นำเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในสังคมและในการทำงานเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาสังคม หรือองค์กรนั้นๆ ให้ไปสู่ความเจริญก้าวหน้าอย่างแท้จริง อีกทั้งภาวะผู้นำเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ในการจูงใจคนให้กระทำตามมติร่วมของกลุ่มระหว่างผู้นำและผู้ตาม จะต้องมีบุคลิกภาพ

พิเศษหลายอย่าง สามารถที่จะบังคับบัญชาผู้อื่นได้โดยอาศัยอำนาจหน้าที่จากตำแหน่งและบารมีที่ได้จากตัวของเขาเองเป็นเครื่องมือ และสามารถสร้างความเชื่อมั่นต่อผู้ใต้บังคับบัญชาให้มีความเชื่อถือ ยอมรับในตัวของเขาได้ ไม่ว่าจะ เป็นบุคลิกภาพลักษณะของความเป็นผู้นำ ความรู้ความสามารถ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การตัดสินใจ เพื่อให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายของกลุ่มหรือองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ปัจจุบันได้มีงานวิจัยมากมายเกี่ยวกับผู้นำออกมาในหลายรูปแบบหลายมิติ และมีนักวิชาการต่างๆ กล่าวถึงผู้นำไว้ ดังนี้

เนตร์พัฒนา ยาวีราช ได้กล่าวไว้ว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง บุคคลที่มีความสามารถในการบังคับบัญชาบุคคลอื่นโดยได้รับการยอมรับและยกย่องจากบุคคลอื่นเป็นผู้ทำให้บุคคลอื่นไว้วางใจ และให้ความร่วมมือ ความเป็นผู้นำเป็นผู้มีหน้าที่ในการอำนวยความสะดวก หรือสั่งการบังคับบัญชาประสานงาน โดยอาศัยอำนาจหน้าที่เพื่อให้กิจการงานบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่ต้องการ ความเป็นผู้นำ หมายถึง ผู้ที่มีความสามารถในการใช้ศิลปะในการจูงใจให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จด้วยความเต็มใจ (เนตร์พัฒนา ยาวีราช, 2552, หน้า 1)

ภารดี อนันต์นาวิ ได้กล่าวไว้ว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง กระบวนการและสถานการณ์ที่บุคคลหนึ่งได้เป็นที่ยอมรับให้เป็นผู้นำกลุ่มและมีอิทธิพลเหนือพฤติกรรมของสมาชิก ในกลุ่มบุคคลนั้น สมาชิกในกลุ่มเชื่อว่ามีความสามารถในการแก้ปัญหาต่างๆ ที่กลุ่มเผชิญอยู่ได้ โดยอาศัยอำนาจหน้าที่หรือการกระทำของผู้นำในการชักจูงหรือชี้นำบุคคลอื่นให้ปฏิบัติงานสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ (ภารดี อนันต์นาวิ, 2551, หน้า 77)

พัชสิริ ชมพุกำ ได้กล่าวไว้ว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง กระบวนการที่เกิดขึ้นระหว่างผู้นำและผู้ตาม ภาวะผู้นำเกี่ยวข้องกับการณ์โน้มน้าว สร้างแรงบันดาลใจมีอิทธิพลเหนือบุคคลอื่น ภาวะผู้นำเกิดขึ้นได้ในทุกระดับการจัดการ ไม่จำเป็นต้องอยู่ในการจัดการระดับสูงเท่านั้น และภาวะผู้นำจะช่วยให้บรรลุเป้าหมายกลุ่ม หน่วยงานหรือองค์กร (พัชสิริ ชมพุกำ, 2552, หน้า 194)

สุนทร โคตรบรรเทา ได้กล่าวไว้ว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง กระบวนการของการมีอิทธิพลต่อผู้ใต้บังคับบัญชา โดยการใช้อำนาจและการใช้ฐานอำนาจต่างกัน ส่งผลต่อปฏิกิริยาจากผู้ใต้บังคับบัญชาต่างกัน (สุนทร โคตรบรรเทา, 2551, หน้า 113)

รัตนา เครื่องงาม ได้กล่าวไว้ว่า ภาวะผู้นำ เป็นกระบวนการที่ผู้นำหรือผู้ที่มีภาวะผู้นำเป็นผู้ที่ชักนำ จูงใจ ชี้นำ ใช้อิทธิพล หรืออำนาจที่มีอยู่ในรูปแบบต่างๆ ทำให้หรือกระตุ้นให้ หรือชี้นำให้เพื่อนร่วมงาน หรือผู้ใต้บังคับบัญชาให้ยินดี เต็มใจ พร้อมใจ ยินดีในการกระทำการ ให้มีความกระตือรือร้น หรือร่วมดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่ผู้นำต้องการให้มีพฤติกรรมไปในทิศทาง

ที่เขาชักนำในการทำงาน หรือดำเนินกิจกรรมที่ผู้นำนั้นรับผิดชอบ หรือตามที่ผู้นำนั้นต้องการ (รัตนา เครืองาม, 2562)

สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำเป็นความสามารถของบุคคลในการใช้อิทธิพล อำนาจ และสามารถจูงใจให้บุคคลหรือกลุ่มปฏิบัติตามความคิดเห็น และความต้องการของตนด้วยความเต็มใจที่จะให้ความร่วมมือเพื่อจะนำไปสู่ความสำเร็จบรรลุเป้าหมายของกลุ่มหรือองค์การตามที่กำหนดไว้ โดยใช้กระบวนการติดต่อซึ่งกันและกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และพากันไปสู่จุดหมายที่ตั้งงาม โดยประกอบด้วยตัวผู้นำ ผู้ตาม ให้ปฏิบัติงานสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดเกณฑ์การคัดเลือกผู้บริหารสถานศึกษาด้านแบบเพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้ไว้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษา มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมการปฏิบัติงานเพื่อส่งเสริมการปฏิรูปการเรียนรู้ตามแนวทางพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 พร้อมกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องและพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ.2545 ดังนี้ 1) ผู้บริหารสถานศึกษามีการจัดองค์กร โครงสร้างและการบริหารงานอย่างเป็นระบบครบวงจร เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการศึกษา 2) ผู้บริหารสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา 3) ผู้บริหารสถานศึกษา ส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชน ในการพัฒนาการศึกษาและมีบทบาทในการส่งเสริมชุมชนแห่งการเรียนรู้ 4) ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมใหม่การจัดการสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ส่งเสริม สุขภาพอนามัยและความปลอดภัยของผู้เรียน 5) ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมและพัฒนาครูอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ครูมีประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีความสามารถในการแสวงหาความรู้ คิดวิเคราะห์และสร้างองค์ความรู้เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน 6) ผู้บริหารสถานศึกษาจัดให้มีหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น มีสื่อการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ 7) ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมใหม่การจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักสูตร ความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น 8) ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมใหม่การจัดกิจกรรม และการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 9) ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) แก่บุคลากรในโรงเรียนและผู้เรียน 10) ผู้บริหารสถานศึกษา ส่งเสริมการนาเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารมาใช้ในการปฏิรูปการเรียนรู้ 11) ผู้บริหารสถานศึกษามีศักยภาพในการพึ่งตนเอง สามารถบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และ 12) ผู้บริหารสถานศึกษามีผลการปฏิบัติงานดีเด่น ด้านส่งเสริมผู้เรียนใหม่คุณลักษณะตามมาตรฐาน ดังนี้ ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ ผู้เรียนมี

ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์ ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตรผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริตผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี ผู้เรียนมีสุนทรียภาพ และลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรีและกีฬา อีกทั้งผู้บริหารสถานศึกษามีคุณธรรม จริยธรรมเป็นที่ยอมรับของสังคม และใช้ระบบคุณธรรมในการบริหารจัดการ ดังนี้ 1) ผู้บริหารสถานศึกษาอุทิศตนให้กับการปฏิบัติงานในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง 2) ผู้บริหารสถานศึกษามีความเมตตา กรุณา มีความรับผิดชอบ ยุติธรรมซื่อสัตย์ 3) ผู้บริหารสถานศึกษามีการครองตนที่ดี ไม่มีหนี้สินส่วนตัว ไม่เกี่ยวข้องกับอบายมุข สิ่งเสพติด 4) ผู้บริหารสถานศึกษาได้รับความศรัทธาและยอมรับด้านคุณธรรมจริยธรรมจากนักเรียน ครู เพื่อน ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บังคับบัญชา กรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองนักเรียนและชุมชนและ 5) ผู้บริหารสถานศึกษาใช้ระบบคุณธรรมในการบริหารจัดการ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553, หน้า 30 - 32)

วิโรจน์ สารรัตนะ ได้กล่าวไว้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องนำสถานศึกษาของตนเองเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 และรับผิดชอบต่อผลการจัดการศึกษาในสถานศึกษาของตนเองในด้านต่าง ๆ ดังนี้ 1) ปรับปรุงผลลัพธ์ของนักเรียนทุกคน 2) ริเริ่มการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ 3) ตรวจสอบและสนับสนุนการใช้ ICT และ E - Learning 4) พัฒนาโรงเรียนให้เป็นชุมชนการเรียนรู้ 5) สร้างเครือข่ายเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และความสำเร็จ และ 6) พัฒนาคนอื่นให้เป็นผู้นำผู้บริหารสถานศึกษาที่ได้รับการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำที่เหมาะสมส่งผลให้การปฏิบัติงานของโรงเรียนในด้านการบริหารงานวิชาการ งานบริหารบุคคลงานงบประมาณ และงานบริหารทั่วไปได้อย่างมีประสิทธิภาพตามหลักการกระจายอำนาจ และยังส่งผลต่อความสามารถในการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน การสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือและการสนับสนุนงานวิชาการแก่ชุมชน (วิโรจน์ สารรัตนะ, 2556)

นอกจากนี้ คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาที่พึงประสงค์ ประกอบด้วย รัก ศรัทธา ภาควุมใจในศักดิ์ศรีและเกียรติภูมิของความเป็นผู้บริหารสถานศึกษา มุ่งมั่นในการบริหารจัดการ หลักสูตรและการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สร้างวัฒนธรรมคุณภาพและวัฒนธรรมประชาธิปไตยในการปฏิบัติงาน โดยกระบวนการมีส่วนร่วม มีวินัย คุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ มีบุคลิกภาพที่เหมาะสมกับการเป็นผู้บริหารสถานศึกษา(สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา, 2553, หน้า 30 - 32)

รูปแบบการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID - 19)

กระทรวงศึกษาธิการ ได้วางแนวทางการจัดการเรียนการสอนภายใต้สถานการณ์วิกฤตของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือโรคโควิด 19 (COVID-19) บนพื้นฐาน 6 ข้อ ดังนี้

1. จัดการเรียนการสอน โดยคำนึงถึงความปลอดภัยสูงสุดของทุกคนที่เกี่ยวข้อง “การเปิดเทอม” หมายถึง การเรียนที่โรงเรียนหรือการเรียนที่บ้าน ทั้งนี้การตัดสินใจจะขึ้นอยู่กับผลการประเมินสถานการณ์อย่างใกล้ชิด

2. อำนวยความสะดวกให้นักเรียนทุกคน สามารถเข้าถึงการเรียนการสอนได้ แม้จะไม่สามารถไปโรงเรียนได้

3. ใช้สิ่งที่มีอยู่แล้วให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น ช่องดิจิทัล TV ทั้งหมด 17 ช่อง เพื่อให้ นักเรียนทุกระดับชั้นสามารถเรียนผ่าน DLTV ได้ ทั้งนี้ ไม่มีการลงทุนเพื่อจัดซื้ออุปกรณ์ใด ๆ เพิ่มเติมโดยไม่จำเป็น

4. ตัดสินใจนโยบายต่าง ๆ บนพื้นฐานของการสำรวจความต้องการ ทั้งจากนักเรียน ครู และโรงเรียน โดยให้

การจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพสูงสุดเป็นที่ตั้ง และกระทรวงศึกษาธิการจะสนับสนุนเครื่องมือและอุปกรณ์ตามความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่

5. ปรับปฏิทินการศึกษาของไทย ให้เอื้อต่อการ “เรียนเพื่อรู้” ของเด็กมากขึ้น รวมทั้งปรับตารางเรียนตามความเหมาะสม โดยเวลาที่ขดเขยจะคำนึงถึงภาระของทุกคนและการได้รับความรู้ครบตามช่วงวัยของเด็ก

6. บุคลากรทางการศึกษาทุกท่าน จะได้รับการดูแลอย่างต่อเนื่อง และทำให้ท่านได้รับผลกระทบเชิงลบจากการเปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด

นอกจากนี้ โรงเรียนหลายแห่งไม่สามารถจัดการเรียนการสอนได้ตามปกติ ซึ่งอาจนำรูปแบบการจัดการเรียนการสอนทางไกล (Distance Learning) มาผสมผสาน หรือใช้ในการจัดการเรียนการสอนแทนที่วิธีการแบบปกติ เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกัน จึงกำหนดรูปแบบการเรียนการสอนไว้ดังนี้

1. การจัดการเรียนการสอนแบบปกติที่โรงเรียน (On-site)

การจัดการเรียนการสอนแบบปกติที่โรงเรียน โดยโรงเรียนต้องปฏิบัติตามมาตรการที่ศูนย์บริหารสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (ศบค.) หรือกระทรวงสาธารณสุขกำหนดอย่างเคร่งครัดและมีเงื่อนไขข้อใดข้อหนึ่ง ดังนี้

1) นักเรียนที่ไม่มีอุปกรณ์สำหรับการเรียนการสอนทางไกลหรือมีอุปกรณ์สำหรับการเรียนการสอนทางไกลไม่เพียงพอ เช่น ครอบครัวยามีบุตรหลาน 2 คน แต่มีโทรทัศน์ 1 เครื่อง เป็นต้น

2) นักเรียนที่ไม่มีผู้ปกครองดูแลในขณะที่เรียนทางไกลอยู่ที่บ้าน ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยของนักเรียน

3) นักเรียนที่ไม่มีอุปกรณ์สำหรับการเรียนการสอนทางไกล ตามข้อ 1) และไม่มีผู้ปกครองดูแลตามข้อ 2)

4) โรงเรียนอยู่ในพื้นที่ที่ไม่มีการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

5) โรงเรียนขนาดเล็ก หรือโรงเรียนขนาดกลางที่สามารถจัดการเรียนการสอนตามมาตรการเว้นระยะห่างทางสังคม (Social Distancing) ที่ศูนย์บริหารสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (ศบค.) หรือกระทรวงสาธารณสุข หรือศูนย์บริหารสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จังหวัดกำหนดอย่างเคร่งครัด ซึ่งในการจัดการเรียนการสอนแบบ On-site นั้น สามารถดำเนินการได้ดังนี้

รูปแบบที่ 1 มาโรงเรียนทุกระดับชั้น

รูปแบบที่ 2 แบ่ง 2 กลุ่ม มาเข้ากับมาป่วย

รูปแบบที่ 3 แบ่ง 2 กลุ่ม สลับวันมาเรียน

รูปแบบที่ 4 แบ่ง 3 กลุ่ม สลับวันมาเรียน

รูปแบบที่ 5 รูปแบบอื่น ตามบริบทโรงเรียน เช่น โดยแบ่งครู 2 กลุ่ม เพื่อดูแล

เด็ก 2 กลุ่ม

2. การจัดการเรียนการสอนผ่านระบบโทรทัศน์ (On-air)

การจัดการเรียนการสอนทางไกลผ่านโทรทัศน์ใช้สัญญาณดาวเทียม KU-Band (จานทิพย์) ระบบเคเบิลทีวี (Cable TV) ระบบ Application TV และระบบ IPTV ซึ่งเป็นช่องทางในการเผยแพร่การเรียนรู้ DLTV ของมูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมมพระบรมราชูปถัมภ์ในระดับอนุบาลถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

3. การจัดการเรียนการสอนผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (On-demand)

การจัดการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนที่สามารถเรียนรู้ผ่านเว็บไซต์ DLTV (www.dltv.ac.th), Youtube (DLTV 1 Channel – DLTV 12 Channels, Application DLTV, DLIT (www.dlit.ac.th), ทีวีฟรี.com, Application DLTV, OBEC Content Center บนเว็บไซต์/Smart Phone/Tablet หรือระบบที่โรงเรียนจัดขึ้น

4. การจัดการเรียนการสอนแบบถ่ายทอดสด (Online)

การจัดการเรียนการสอนผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ในลักษณะการสื่อสารสองทาง ซึ่งเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบถ่ายทอดสด (LIVE) ระหว่างครูและนักเรียน ทั้งนี้ นักเรียนจะต้องมีความพร้อมด้านอุปกรณ์และเครือข่ายอินเทอร์เน็ต โดยใช้เครื่องมือต่าง ๆ เช่น Google

Meet, Microsoft Teams, Zoom Meeting, Aculearn, WebEx, Braincloud, Vroom, Line, Facebook เป็นต้น

5. การจัดการเรียนการสอนด้วยการนำส่งเอกสารที่บ้าน (On-hand)

การจัดการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนที่ไม่มีความพร้อมด้านอุปกรณ์สำหรับการเรียนการสอนทางไกลในรูปแบบอื่น ๆ โดยการนำหนังสือเรียน แบบฝึกหัด ใบงานและสื่อการเรียนรู้อื่น ๆ ไปให้นักเรียนได้เรียนรู้ที่บ้านภายใต้ความดูแลช่วยเหลือของผู้ปกครองในขณะที่เรียนรู้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2564, หน้า 2 – 7)

ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID - 19)

ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID - 19) ซึ่งหลักพุทธธรรมที่นำมาใช้คือ หลักปาปณิกกรรมในทศตปิปาณิกสูตร

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวถึงคำตรัสขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ได้ตรัสไว้ในทศตปิปาณิกสูตรว่าเกี่ยวกับคุณลักษณะ 3 ประการ ของนักบริหารที่จะช่วยให้การบริหารทำสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ได้แก่

1. จักขมา หมายถึง ปัญญาองค์การที่ไกลรู้ว่าอนาคตเศรษฐกิจหรือตลาดจะมีแนวโน้มเป็นแบบไหนหรือสามารถคาดการณ์ทิศทางหรืออนาคตในการดำเนินธุรกิจได้แม่นยำจากการอาศัยกระบวนการคิดที่รอบคอบและมีเหตุผลโดยอาจใช้ประสบการณ์ในอดีตร่วมในการตัดสินใจและวางแผนด้วย ตรงกับภาษาอังกฤษคำว่า Conceptual Skill คือ ความชำนาญในการใช้ความคิดหรือทักษะทางด้านความคิด

2. วิรุโระ หมายถึง จัดการธุระได้มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านมีความรู้และความเชี่ยวชาญ ตรงกับคำภาษาอังกฤษคำว่า Technical Skill คือ ความชำนาญการด้านเทคนิคหรือทักษะทางการปฏิบัติงาน

3. นิสสยสัมปันโน หมายถึง พึ่งพาอาศัยคนอื่นได้เพราะเป็นคนมีมนุษยสัมพันธ์ มีความสามารถในการติดต่อประสานงานให้งานสำเร็จลุล่วงไปตามกรอบระยะเวลาที่กำหนด มีความสามารถในการสื่อสารและประสานงานให้แต่ละฝ่ายในองค์กรดำเนินแนวทางตามกรอบทิศทางที่องค์กรต้องการบรรลุได้หรือมีความสามารถในการผูกใจคนให้เป็นที่รักของคนโดยสามารถทำให้พนักงานแต่ละคนปฏิบัติงานตามคำสั่งด้วยความเต็มใจได้ เป็นต้น ตรงกับคำ

ภาษาอังกฤษคำว่า Human Relation Skill คือ ความชำนาญด้านมนุษยสัมพันธ์หรือทักษะทางด้านมนุษยสัมพันธ์ (พระธรรมโกศาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2542)

นอกจากนี้หลักพุทธธรรมที่ผู้บริหารสถานศึกษานำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล ได้แก่ หลักไตรสิกขา

พุทธทาสภิกขุ ได้ให้ความหมาย ศีล สมาธิ ปัญญา ให้ถือว่าเป็นทฤษฎี ถ้าเป็นการปฏิบัติต้องเป็นปัญญา แล้วเป็นศีล และเป็นสมาธิ สำหรับ ศีล สมาธิ ปัญญา ที่วางไว้เป็นรูปทฤษฎีนี้ก็ไม่เชื่อว่าผิดถูกตามรูปของทฤษฎี คือ เรียงตามลำดับจากต่ำไปหาสูง แต่พอถึงที่ปฏิบัติแล้วต้องตั้งปัญญามานำหน้าและปัญญานั้นจะงอกงามเพิ่มพูนขึ้นเรื่อยๆ ไป เพราะว่ามีสมาธิแล้วปัญญาก็จะงอกงามกว่าเดิม ปัญญาจึงให้ศีล สมาธิเดินไปถูกทางแล้ว ก็จะเพิ่มกำลังให้แก้ปัญญาให้สูงขึ้นไป (พุทธทาสภิกขุ, ม.ม.ป., หน้า 198)

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายไตรสิกขาว่า หมายถึง การพัฒนามนุษย์ให้ดำเนินชีวิตดีงามถูกต้อง ทำให้มีวิถีชีวิตที่เป็นมรรค เป็นทางดำเนินชีวิตหรือวิถีชีวิตที่ถูกต้อง ดีงามของมนุษย์ ต้องเรียนรู้ฝึกฝนพัฒนาตน คือ สิกขามรรคกับสิกขาจึงประสานเป็นอันเดียวกัน เมื่อมองในแง่ปริยสัจ 4 ก็เป็นอริยมรรค คือ วิถีชีวิตอันประเสริฐเมื่อเป็นมรรคก็ดำเนินก้าวหน้าไปสู่จุดหมายโดยกำจัดสมุทัยให้หมดไป ช่วยให้เราใช้ชีวิตที่พึงพาวิชาศัลยา อุตสาหกรรมน้อยลงไป ไม่อยู่ใต้อำนาจครอบงำของมัน พร้อมกับที่เรามีปัญหาเพิ่มขึ้นและดำเนินชีวิตด้วยปัญญามากขึ้นตามลำดับจนกระทั่งในที่สุดพอสมุทัยหมดทุกซีกก็หมดก็บรรลุเป้าหมายเป็น นิโรธโดยสมบูรณ์ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2550, หน้า 7)

เสถียรพงษ์ วรรณปก ได้ให้ความหมาย ไตรสิกขา คือ อริยมรรคมีองค์ 8 แต่พูดในฐานะที่เป็นระบบฝึกฝนอบรม เมื่อจัดเป็นระบบฝึกฝนอบรมก็จะฝึกฝนสามมิติ เท่านั้นคือ ทางด้านปัญญาทางด้านศีล ทางด้านจิต ทางด้านปัญญา เป็นเรื่องทางความรู้ ความเข้าใจแนวคิด ค่านิยมที่ถูกต้องทางด้านศีล การควบคุมพฤติกรรมทางกาย ทางวาจาให้อยู่ในกรอบ สอดคล้องกับความรู้ ความเข้าใจทางด้านจิต เป็นการพัฒนาจิตให้มีสมาธิ พัฒนาจิตให้มีความเพียร พัฒนาจิตให้มีสติ ดังนั้น ศีล สมาธิ ปัญญา 3 องค์ประกอบ นี้เป็น 3 มิติ ต้องทำไปด้วยกัน เรื่องเดียวกันทำไปด้วยกันเพื่อจุดประสงค์เดียวกัน จึงตรัสรวมกัน ไม่ได้หมายความว่าต้องทำศีลก่อนให้สมบูรณ์แล้วต้องมาทำสมาธิ ทำสมาธิสมบูรณ์แล้วมาทำปัญญา (เสถียรพงษ์ วรรณปก, 2549, หน้า 29)

กระบวนการจัดการศึกษาในพระพุทธศาสนายึดหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งเป็นการฝึกอบรม (Training) ที่เน้นภาคปฏิบัติมากกว่าจะเป็นการเรียนการสอนในทฤษฎี (Teaching) พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญแก่การจัดการศึกษาอบรมเพื่อพัฒนาบุคลากรเป็นอย่างยิ่ง ด้วยเหตุนี้ พระพุทธศาสนาจึงเป็นศาสนาแห่งการศึกษา การอำนวยความสะดวกให้เกิดการดำเนินงานในพระพุทธศาสนาต้องอาศัยภาวะผู้นำเป็นสำคัญ

นอกจากนี้ผู้บริหารสามารถนำหลักไตรสิกขามาประยุกต์ในการบริหารจัดการสถานศึกษาในสถานการณ์โควิดได้ดังนี้

1. ด้านศีล คือ กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ คำสั่ง ข้อปฏิบัติ หรือนโยบายที่ออกมาอย่างถูกต้องเพื่อให้ปฏิบัติ กล่าวคือ มีนโยบายและแนวปฏิบัติที่ป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID - 19) มีมาตรการในการคัดกรองสุขภาพทุกคนบริเวณจุดแรกเข้าไปในสถานศึกษาให้นักเรียน ครู บุคลากร และผู้มาติดต่อ และมีมาตรการให้นักเรียนได้รับอาหารกลางวันและอาหารเสริมตามสิทธิที่ควรได้รับ

2. ด้านสมาธิ คือ การยึดมั่นในการปฏิบัติและตั้งใจปฏิบัติในกฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ คำสั่ง ข้อปฏิบัติ หรือนโยบายที่ออกมาอย่างถูกต้องไม่ผิดพลาด กล่าวคือ จัดตั้งคณะกรรมการควบคุม ดูแล และป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID - 19) ประกอบด้วย ครู นักเรียน ผู้ปกครอง เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ท้องถิ่น ชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้อง จัดให้มีพื้นที่แยกโรค อุปกรณ์ป้องกัน เช่น หน้ากากผ้าหรือหน้ากากอนามัย เจลแอลกอฮอล์อย่างเพียงพอ สื่อสารประชาสัมพันธ์การป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID - 19) เกี่ยวกับนโยบาย มาตรการ แนวปฏิบัติและการจัดการเรียนการสอนให้แก่ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษาผ่านช่องทางสื่อที่เหมาะสม เพิ่มช่องทางการสื่อสารระหว่างครู นักเรียน ผู้ปกครองและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในกรณีที่พบนักเรียนกลุ่มเสี่ยงหรือสงสัย สื่อสารทำความเข้าใจเพื่อลดการตีตราทางสังคมกรณีอาจพบบุคลากรในสถานศึกษา นักเรียนหรือผู้ปกครองติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID - 19) พิจารณาการจัดการให้นักเรียนสามารถเข้าถึงการเรียนการสอนที่มีคุณภาพเหมาะสมตามบริบทได้อย่างต่อเนื่อง ตรวจสอบติดตามกรณีนักเรียนขาดเรียน ลาป่วย การปิดสถานศึกษา การจัดให้มีการเรียนทางไกล สื่อออนไลน์ การติดต่อทางโทรศัพท์ และ Social Media อีกทั้งควบคุม กำกับ ติดตาม ตรวจสอบ การดำเนินงานตามมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID - 19) ในสถานศึกษาอย่างเคร่งครัดและต่อเนื่อง

3. ด้านปัญญา คือ ผลที่ได้เป็นความรู้ เป็นองค์ความรู้จากการวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การประเมินผล ความรอบรู้ ความรู้ทั่ว ความฉลาดในการคิดและเข้าใจตามสภาพที่เป็นจริง กล่าวคือ ทบทวน ปรับปรุง ซ่อมปฏิบัติตามแผนฉุกเฉินของสถานศึกษาในภาวะที่มีการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID - 19) นอกจากนี้ควรมีการประเมินผลการดำเนินงานตามมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID - 19) ในสถานศึกษา แล้วนำผลมาวิเคราะห์ ปรับปรุง พัฒนาต่อไป

สรุป

ผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้อำนวยการและเป็นบุคคลสำคัญในการดำเนินการต่างๆ ของสถานศึกษา เป็นผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจ วางแผน อำนวยความสะดวก และมอบหมายงานในกำกับให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด อีกทั้งมีบทบาทสำคัญที่จะต้องบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพ และความสมดุลเพื่อให้บริหารจัดการศึกษาบรรลุผลสำเร็จ และต้องมีคุณสมบัติคุณลักษณะเป็นที่เคารพศรัทธาเป็นบุคคลที่มีคุณธรรม จริยธรรมเป็นที่ยอมรับของสังคม และใช้ระบบคุณธรรมในการบริหารจัดการ นอกจากนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาควรเลือกหลักธรรมที่เหมาะสมและส่งผลกระทบต่อสมรรถนะที่สำคัญและจำเป็นของผู้บริหาร การปฏิบัติงานของครู และบุคลากรทางการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด

ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นสิ่งสำคัญยิ่งสำหรับผู้บริหารในการที่จะบริหารจัดการสถานศึกษา และเป็นปัจจัยขับเคลื่อนในการนำพาสถานศึกษา ครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องไปสู่การพัฒนาเพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมาย ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษา คือ หลักทศพิธยปาปณิถธรรม ประกอบด้วย จักขุมา วิธูโร และ นิสสยสัมปันโน และหลักไตรสิกขา ประกอบด้วย ศีล สมาธิ และปัญญา ส่วนภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาในช่วงการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาตามหลักทศพิธยปาปณิถธรรม ประกอบด้วย 1) จักขุมา คือ ความชำนาญในการใช้ความคิดหรือทักษะทางด้านความคิด 2) วิธูโร คือ ความชำนาญการด้านเทคนิคหรือทักษะทางการปฏิบัติงาน และ 3) นิสสยสัมปันโน คือ ความชำนาญด้านมนุษยสัมพันธ์หรือทักษะทางด้านมนุษยสัมพันธ์ ส่วนภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาในช่วงการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาตามหลักไตรสิกขา ประกอบด้วย 1) ศีล คือ มีนโยบาย มาตรการและแนวปฏิบัติการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 2) สมาธิ คือ สื่อสารประชาสัมพันธ์การป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID - 19) กำกับ และติดตามการนโยบาย มาตรการและแนวปฏิบัติการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และ 3) ปัญญา คือ ประเมินผลการดำเนินงานตามมาตรการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID - 19) ในสถานศึกษา แล้วนำผลมาวิเคราะห์ ปรับปรุง พัฒนาต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือการปฏิบัติสำหรับสถานศึกษาในการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19, (นนทบุรี: บริษัท คิว แอดเวอร์ไทซิง จำกัด, 2563).
- กระทรวงศึกษาธิการ, แนวทางการจัดการเรียนการสอนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564, (พฤษภาคม, 2564), หน้า 1 – 12.

- กระทรวงศึกษาธิการ, **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ.พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ ครูสภาลาดพร้าว, 2542).
- ธีระ รุญเจริญ, **การบริหารโรงเรียนยุคปฏิรูปการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร: ข้าวฟ่าง, 2546), หน้า 1.
- เนตร์พัฒนา ยาวีราช, **ภาวะผู้นำและผู้นำเชิงกลยุทธ์**, พิมพ์ครั้งที่ 7, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ทรูปเพิ้ล กรุ๊ป จำกัด, 2552), หน้า 1.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต), **พุทธธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ 8, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2542).
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), **หัวใจพระพุทธศาสนา**, พุทธจักร, ปีที่ 61 ฉบับที่ 5, (พฤษภาคม 2550), หน้า 7.
- พุทธทาสภิกขุ, **วิธีแก้ปัญหาชีวิต**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แสงธรรม, ม.ม.ป.), หน้า 198.
- พัชสิรี ชมพุดำ, **องค์การและการจัดการ**, (กรุงเทพมหานคร: แมคกรอ-ฮิล, 2552), หน้า 194.
- ภารดี อนันต์นาวี, **หลักการ แนวคิด ทฤษฎีทางการบริหารการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร: มนต์ตรี, 2551), หน้า 77.
- รัตนา เหลืองงาม, “ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี, 2562).
- วิโรจน์ สารรัตน์, **กระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษา กรณีที่สะท้อนต่อการศึกษาศตวรรษที่ 21**, (กรุงเทพมหานคร: ทิพยวิสุทธิ, 2556).
- ศรสวรรค์ บุญณกรณ์ชัย, “ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนทวิธาภิเศก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1”, **การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกริก, 2561).
- สุนทร โคตรบรรเทา, **หลักการและทฤษฎีการบริหารการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร: ปัญญาชน, 2551), หน้า 113.
- สุวิมล โพธิ์กลิ่น, **การบริหารสถานศึกษายุคใหม่ที่มีประสิทธิผล**, (พิมพ์ครั้งที่ 1). (อุบลราชธานี: ยงสวัสดิ์อินเตอร์กรุ๊ป, 2560).
- เสถียรพงษ์ วรรณปก. **“มัชฌิมาปฏิปทา : สายกลางสองมิติ”** ในคอลัมน์ ธรรมะใต้ธรรมาสน์. หนังสือพิมพ์ข่าวสด 24 กุมภาพันธ์ 2549: 29.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา, **“หลักเกณฑ์และวิธีการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาก่อนแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษา”**, วารสารข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา, ปีที่ 30 (เมษายน-พฤษภาคม 2553), 30 – 32.